

Egy különleges kordokumentum

KÖNYVKRITIKA - LXIII. évfolyam, 34. szám, 2019. augusztus 23.

Pardon... Az Új Nemzedék rovata Kosztolányi Dezső szerkesztésében. 1919–1921. Szerkesztette Arany Zsuzsanna. Osiris Kiadó, Budapest, 2019, 373 oldal, 3980 Ft

Az efféle szellemes megállapítások miatt ma is érdemes áttanulmányozni e cikkgyűjteményt. Sajnos azonban a glosszák stílusát a világháború és a forradalmak öröksége, a brutalizálódás, indulatosság és antiszemitizmus hatja át. A szociális egyenlőtlenségeket, a nemzeti hagyományok megsértését, a békeszerződések igazságtalanságait, az 1919-es, forradalomnak nevezett, puccsista hatalomátvételt Kosztolányi joggal bírálta. De mindezt úgy ítélte el, mint a zsidóság bűneit, melyeknek „kontóját a magyarság kénytelen fizetni, miután előzően vérrel, majd szégyennel fizetett.” (122.) Nem lát semmi különbséget a bolsevikok, szociáldemokraták, radikálisok és liberálisok között, valamennyit felelősnek tartja a trianoni békeszerződésért. Szamuely a *Pardon...* rovatban nem úgy jelenik meg, mint a terrort irányító, fanatikus értelmiség forradalmár közismert típusa, hanem mint „a gettó gyáva veszett kutyája.” (92.) Politikai, gazdasági és kulturális antiszemitizmus ez, nem faji, nem irányul a szegény zsidók, a nők, az öregek és a gyermekek ellen, nem követeli kitelepítésüket vagy megsemmisítésüket - mégis bántó és igazságtalan. Nem vált ettől Kosztolányi sem „a felbomló erkölcsi normák képviselőjévé”, sem „protofasisztává”, ahogy baloldali bírálói állították. Mindössze arról van szó, hogy a legkiválóbb művészek sem maradtak immunisok az első világháború utáni, jobb- és baloldali radikális ideológiák fertőzéseivel szemben. És ez nagyon szomorú.